

מראי מקומות- בבא קמא י"ט

לשלם חצי ההיזק, א"כ אין שינוי לצרורות, ומשלם חצי נזק. אבל אם הדין הוא לשלם חצי מה שהי' משלם אם הי' ההיזק מגופו, א"כ, כיון דבתם אם הי' מזיק מגופו הי' משלם ח"נ, א"כ בצרורות יהי' משלם חצי זה.

(ד) **יש שנוי לצרורות וכו'-** לכאור' מבואר מהסוגיא דשייך צרורות גם בקרן, דאם רגל הוא, אין דין תמות ומועדות, ולכאור' זה ק' למה שהבאנו מהראשונים דאין שייך צרורות אלא ברגל. וע' בחי' ר' ארי' לייב (ס"ו, ד"ה וכן נראה), שכ' ע"פ מש"כ לעיל מזה, דחייב בצרורות הוא חיוב חדש דנתחדש מההלכה, והשאלה הוא אם אמרי' דדין תם מגרע מכל דין תשלומי מועד מתחלתו, או דלמא לא אשכחן תם דמשלם בציר מפלגא, אבל בכל הצדדים אי"ז תולדה של קרן, דבקרן לא נתחדש דין צרורות כלל, וכמש"כ רש"י לעיל [ג:]: לענין שן (וגם כן משמע מהגמ' לעיל [ג:]): דרק ברגל אמרי' דתולדותיהן לאו כיוצ"ב).

(ה) **תפשוט לי' מדרבא וכו'-** הק' השטמ"ק בשם הרא"ש, מהו הראי' מרבא, לימא דמיבעיא לי' לרבא בכל אופן, בין היכא דהי' משנה בצרורות, ובכה"ג מסתפק רבא אם נעשה מועד לשלם ח"נ, ובצרורות דאורחיהו נסתפק דאולי נעשה מועד לשלם נ"ש. ותי' דאם יש שנוי לצרורות לרביע נזק, א"כ הוי ממש כקרן תם, וודאי שייך העדאה בזה, ולא הי' מסתפק רבא בזה. וגם יש לפשוט מזה דאין העדאה באורחי', דאם יש שנוי, א"כ ע"כ הביאור הוא דהו"ל צרורות כשן ורגל דאורחי' הוא, ופשיטא דבשור' לא שייך העדאה.

(ו) **בעי ר' אשי, כח כחו לסומכוס ככחו דמי וכו'-** כ' הרא"ש (ס"ב) דהרי"ף לא הביא שאלה זו, משום דהשאלה הוא אליבא דסומכוס ולא קיי"ל כוותי'. אולם כ' הרא"ש שיש נפק"מ גדולה גם לדידן, דמבואר דפשיטא לי' להגמ' דבעצם כח כחו הוא ככחו, ולרבנן ודאי משלם ח"נ כמו בכל צרורות, והשאלה הי' רק לסומכוס, דנהי דכח

(א) **והא משונה הוא-** והא דלא תי' דאה"נ משונה הוא, והא כר' טרפון הא כרבנן, כ' המהרש"א מהדו"ב (יח:): דכל מקום שיכולין לאוקים המח' כסומכוס ורבנן או כר"ט ורבנן, מוקמי' כסומכוס ורבנן [ולא ביאר למה, וצ"ע].

(ב) **דאית בי' בזרני- לכאור' פשטות הגמ' משמע** דהתי' הוא לבאר למה לפי סומכוס משלם נ"ש, ולא אמרי' דמשונה הוא. אבל העירו הראשונים דהרי"ף כ' (ז: בדפיו) דהיכא דלית לי' בזרני משלם ח"נ, והיכא דאית בי' בזרני משלם נ"ש, אף דפסק כרבנן, ולמה, הרי לכאור' לפי הרבנן ממ"נ צריך להיות חייב ח"נ, משום דצרורות נינהו. וכ' הרשב"א דס"ל להרי"ף דכיון שהכניס ראשו בתוך הזכוכית חשיב היזק שבגוף (ואינו משונה כיון דאית בי' בזרני), ולכן גם לשי' רבנן הו"ל נ"ש, אלא דלא ביאר הרשב"א למה זה נחשב היזק בגופו. וכ' במנחת שלמה לבאר בב' אופנים- (א) דס"ל להרשב"א דכיון שהכניס ראשו בתוך הכלי ותקע שם, זה חשיב גופו, כיון דנעשה המעשה היזק בתוך הכלי. (ב) אולי למסקנת הגמ' לא מיירי דהשבירה נעשית ע"י התקיעה בכלי, אלא ע"י הנענוע שבראשו.

(ג) **יש שנוי לצרורות לרביע נזק או אין שנוי לצרורות לרביע נזק-** בביאור ספק הגמ', כ' הקהלות יעקב (י"ז, ד"ה ויש) דלכאור' יסוד הספק הוא בדין ח"נ דתם, האם היסוד ח"נ דתם הוא דאין התם יכול לגבות טפי מחצי נזק, אבל ח"נ שפיר יכול לגבות, ואין חילוק אם גם המועד צרורות יכול לגבות ח"נ, דהא לא מצינו שאינו גובה חצי נזק, אלא דתם אינו יכול לגבות טפי מזה. או דלמא, דין ח"נ דתם הוא דמשלם חצי מה שהמועד צריך לשלם, וא"כ כיון דבצרורות גם המועד משלם ח"נ, א"כ י"ל דהתם משלם חצי זה, דהיינו רביע. ועוד יש לפרש דהספק הוא בגדר דין צרורות, האם הדין צרורות לשלם חצי של ההיזק, או דלמא הדין צרורות הוא לשלם חצי מה שהי' משלם אם הי' ההיזק בגופו. וא"כ, אם הדין צרורות הוא לעולם

הוי אורחי, ומחייב לסומכוס נ"ש, או דלמא כיון דיש ביעוט אינו אלא ח"נ.

(י) **התיזה ברה"ר והזיקה ברה"י מהו- ע' בשלטי הגבורים (א: אות ב')** שכ' דלפי מש"כ הרי"ף שם, דהסברא דשן ורגל דפטורים ברה"ר הוא משום דאורחייהו הוא להיות שם, א"כ נמצא דאם התיזה ברה"ר והזיקה ברה"י צריך להיות פטור, וכמש"כ הרא"ש לעיל, דלפי הרי"ף בעץ ארוך מקצתו ברה"ר ומקצתו ברה"י, אם הבהמה דרס עליו ברה"ר והזיקה ברה"י פטור, וא"כ ה"ה כאן. ולכן השמיט הרי"ף שאלת הגמ' כאן, דלדעתו יהי פטור. אולם ע' בפלפולא חריפתא (א', ט') שתמה על הרי"ף, מנין לו לבדות טעמא דקרא מלבו כנגד מסקנת הגמ', והניח בקו'. אולם ע' בתרומת הכרי (שצ"א) שכ' דטובא יש לחלק בין הא דעץ ארוך והא דהתיזה ברה"ר והזיק ברה"י, ולא ביאר. וע' בחי' ר' מאיר שמחה שכ' לחלק, דבציור דסוגיין, הרי באמת הצרור שהזיק בכח הבהמה הוא המזיק, וכיון שהזיק ברה"י, הרי בעל הבהמה חייב, אבל בעץ ארוך, הרי חשיב דהבהמה הזיקה בגופה, וא"כ הרי נמצא במזיק ברה"ר. וע' במלא הרועים שג"כ האריך לחלק על דרך זה.

(יא) **וכי יאחזנה בזנבה וילך- כ' המלא הרועים** דמכאן ראי' לשי' הרי"ף דטעם דפטור ברה"ר הוא משום דאורחייהו הוא, ולכן יכול לומר סברא זו דכי יאחזנה בזנבה וכו', וכ"כ התרומת הכרי (שצ"א).

(יב) **כשכוש יתירא מיבעיא ליי- ע' במנחת שלמה** שהביא שנח' הראשונים באם נפשטה הבעי' דכשכוש יתירא או לא, דאולי התשובה הי' רק לפי מה דס"ד דהשאלה היתה בכשכוש רגילה. ואם נפשטה, ביאר המנח"ש די"ל דשאלת הגמ' הוא אם כשכוש זו נחשב אינו שכיח כ"כ דנחשב משונה. ולפ"ז, מה שהשיב לו וכי יאחזנה בזנבה וילך, היינו דכיון שאינו יכול לשמור מכשכוש רגיל, הרי גם הוא פטור על כשכוש יתירא, הא סוף סוף אינו שומרה מפני כשכוש זנבה [ולכאן עור יש לפרש דנפשט דבאמת אורחי' הוא, והוה מה שאמר וכי יאחזנה וכו', דבאמת אורחי' הוא].

כחו ככחו, מ"מ אולי למד ההלכתא לגבי כח כחו דעכ"פ בכה"ג משלם ח"נ, או דלמא גם בכח כחו משלם נ"ש. וע"ע בביאור הגר"א (תו"מ ש"צ, י"ג) מש"כ להוכיח דשאלה זו דר' אשי הוא רק לשי' סומכוס, אבל לרבנן ודאי כח כחו ככחו דמי.

(ז) **היתה מהלכת במקום שא"א לה אא"כ מנתנת, ובעטה והתיזה והזיקה מהו, וכו'- פרש"י (בל"ק),** האם זה כאורחי, ולכן משלם ח"נ ככל צרורות דעלמא, או דלמא הוי כשינוי ומשלם רביע נזק (את"ל שיש שינוי לרביע נזק). וביאר בחי' ר' נחום (מ"ז), דהשאלה הוא דהיכא דא"א בלא התזה האם יש ג"כ המחייב של אורחי, דכיון דהבהמה מוכרחת למעבד להך התזה גופא, לכן אי' להחייב דאורחי, והו"ל תולדה דרגל, או לא.

(ח) **היתה מהלכת במקום שא"א לה אא"כ מנתנת, ובעטה והתיזה והזיקה מהו- העיר בחי' ר' ארי' לייב (ס"ז, ב'),** למה נקט הגמ' שאלתו דוקא בצרורות, הרי לכאן יכולים לשאול כן בכל מקום שהיתה הבהמה מוכרחת להזיק מגופו, ולמעשה הזיק בדרך משונה, האם זה קרן או רגל, ע"ש מש"כ בזה. וע"ע באבי עזרי (נזק"מ ב', ה') שג"כ עמד בזה, וכ' דבכה"ג שעשה כן בגופו, ודאי שיהי' קרן ולא רגל, כיון דסכ"ס הזיק בכוונה. אבל השאלה הוא לענין צרורות דוקא, דבעצם ההזיק הרי הוא אורחי, שהרי שפיר הוי הדרך להזיק ע"י צרורות, אז יש לשאול, דנהי דנעשה ההזיק כאן באופן משונה, אבל כיון דההזיק נעשה ע"י צרורות, דאורחייהו להזיק, וגם לא באו הצרורות ע"י השינוי, דהא ממ"נ יהיו הצרורות באים, א"כ יש מקום לומר דרגל הוא ולא קרן, וזהו שאלת הגמ'.

(ט) **או דלמא השתא מיהא מחמת ביעוט הוא- פרש"י,** ואת"ל יש שנוי לצרורות, ישלם רק רביע נזק. והק' בתוס' ר' פרץ, א"כ הו"ל את"ל יש שינוי מי הוי שינוי בהכי או לא. וכ' דלכאן אם פטור ברה"ר או לא ג"כ תלוי בזה, דאם דינה כאורחי, א"כ הו"ל כרגל ופטור ברה"ר, אבל אם נחשב שינוי וקרן, א"כ יהי' חייב ברה"ר. אבל כ' דגם זה ק', דא"כ הו"ל לפרש בהדיא. ולכן פי' דהכוונה הוא האם

שלא מדעת בעלים הוא דנהנה, וא"כ אינו משלם אלא בזיבורית. אולם ע' בשו"ת הרשב"א (ד', י"ג) שכ' דאינו משלם ממיטב, דלא עדיף מח"נ דאינו משלם אלא מגופו, ואי"ז נחשב כמזיק, אלא ממונו של זה שיש ביד בעל הפרה שכבר נהנית. ומשמע מדבריו דמשלם בינונית כבע"ח, וכצד השני של השואל, ששאל אם משלם ממיטב או מבינונית, ודלא כדברי הקצות, וצ"ע.

(ג) כשכשה באמתה מהו וכו' - ע' בש"ך (חו"מ ש"צ, א') דמבואר מדבריו דאי"ז שאלה כללית, אלא יש לשאול כן בכל היזק והיזק, ואפי' בבהמה אחת, בחד פעם אולי היזק מחמת טבעו, ואולי היזק מחמת כוונתו להזיק, ואם עשה כן בכוונתה להזיק הו"ל קרן, ואם מחמת טבעו הו"ל רגל, וא"כ שייך דפטור ברה"ר מספק, וגם אינו חייב אלא ח"נ ברה"י מספק.

(ד) או דלמא קרן כוונתו להזיק הא אין כוונתה להזיק - הק' התוס' ר' פרץ, ממ"נ, אם אורחי' הוא, א"כ אפי' אם כוונתו להזיק אי"ז קרן, ואם לאו אורחי' הוא, אפי' אם אין כוונתו להזיק הו"ל קרן, דאין תלוי באם כוונתו להזיק אלא אם הוי משונה או לא. ותי' "וי"ל דלעולם איירי באורחי' בהכי, ומ"מ כיון דמחמת דיצרה תקפה מכשכשת, יש לדמותו לקרן דהוי כקרן מועד". וע' בשיעורי ר' דוד (שצב) דמוסיף דלפ"ז ודאי הו"ל חייב נ"ש, דאף אם קרן הוא הו"ל קרן מועד, והספק הוא אם מדין רגל או קרן, ונפק"מ אם חייב ברה"ר או לא.

(ט) וכי איתמר דר' הונא בעלמא איתמר, וכו' - פרש"י דלא מתוקמא אמתני' משום שודאי הקושר הי' פטור במתני', דכיון דאדי"י אדוי"י, הא לא נתקל אדם בבורו. והק' תוס', הא סכ"ס צריך להיות חייב מדין אש, דהו"ל כאסו"מ שהניחן בראש גגו. וע' בשיעורי ר' דוד (שצד) שהביא מהנחלת דוד דתי' דאינו דומה לאש, דהתם הרי האש עצמו הוא השורף, והרוח רק מסייעו להביאו, אבל עכ"פ המזיק הוא האש, וכן באסו"מ, הכובד של אבן הוא המזיק, והרוח רק מוליכו. אבל בדליל הקשור, אין האש מזיק ע"י הרוח, אלא אדרבה, הרוח מזיק ע"י האש, שהרי הדליל בעצמו אין עליו שם מזיק כלל, והמזיק היא התרנגולת, שהוא הרוח, ולכן לא שייך לחייב בעל הדליל מדין אש.

(טז) ואם נהנית משלמת מה שנהנית - כ' הקצות (שצ"א, ב') דאינו משלם אלא זיבורית, ואינו דומה לשאר היזק דמשלם ממיטב. דהא בעל חוב דינו בזיבורית, ורק דחכמים תקנו שיהי' לו דין בינונית משום נעילת דלת, אבל כאן